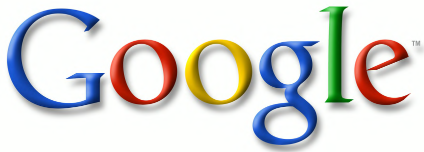

POETICKÉ BESEDY.

(REDAKTOR: JAN NERUDA.)

ČÍSLO XX.

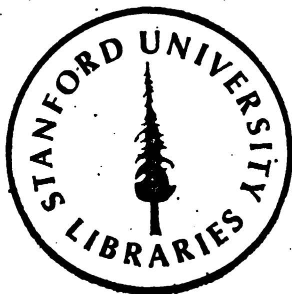
ZPOD JARMA.

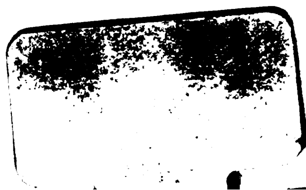
BÁSNE

SVETOZÁRA HURBANA VAJANSKÉHO.

V PRAZE.
NAKLADATEL: ED. VALEČKA.
1884.

Adolf Lerngi

ZPOD JARMA.

BÁSNE

SVETOZÁRA HURBANA VAJANSKÉHO.

(POETICKÝCH BESED ČÍSLO XX.)

V PRAZE.

KNIHKUPECTVÍ: DR. ED. GRÉGR & ED. VALEČKA.

1884.

Tiskem dra Ed. Grégra v Praze.

JÁNOVI NERUDOVI

VENUJE

SVETOZÁR HURBAN VAJANSKÝ.

MÔJ ĽUD.

Modlitba v lete.

Už cvendží kosa, líha biela raž,
  jak tuho páli slnko z nebies bane!
Ty Bože, ľadvie, srdce moje znáš,
  oj, vyslyš moju modlitbu, ó Pane:
daj ľudu môjmu žatvu hojnú, skvelú,
i naplň škrych i stodolienku celú!

Bárs, Pane, nemám zeme ani piaď,
  len želiarom som na tom šírom svete,
bárs ani máčne zrnko niet kde vsiať,
  raz ta, raz sem ma krutý osud metie.
Jak lastovica, lpím na cudzej stene,
tam hniezdo moje slabo prilepené,

No predsa kľakám na tú pôdu dnes,
  oj, požehnaj ju Bože, hojným zdarom,
i odvráť vody, krúpy, búrky bes,
  a zachráň stavy, domy pred požiarom.

Čo na poli sa zrodí v bujnom klase,
nech pytlík mlynárov to pre ľud trasie!

Nech pre teba to trasie, dobrý ľud,
  preč, úžero, ty saňa večno-hladná,
preč besnej otravy ty plný sud,
  preč pijavico úlisná a smädná!
Daj ľudu môjmu, Bože, užiť dary,
k ním pripoj svetlo svojej božskej tvári!

Pltník.

Hore Váhom vetor duje,
nebom biele pary letia;
dolu Váhom sväzok pluje,
na ňom svieže dosky svieťa,
medzi nimi v nepokoji
driečny pltník Maťko stojí.
Havrani, havrani,
vy čierni hosti;
havrani, havrani,
kŕdeľ váš postí?

Neraz pltník sivooký
za studena i za parna
premeral tie strmé toky
z Liptova až do Komárna;

ale nikdy tak urputne
nehľadel v tie vody mútné!
    Havrani, havrani,
    vy čierne deti;
    havrani, havrani,
    kam tá plť letí?

Snáď sa pltník vlkov bojí,
čo pod jarnou vodou čušia?
snáď, že dobre neobstojí,
keď ho vlny v Besnú bušia?
Vlkov, Besnej, nebojí sa,
nekrižuje, nemodlí sa.
    Havrani, havrani,
    vozdušné člnky;
    havrani, havrani,
    čo šepcú vlnky?

Vlnky šepcú o rodine,
v Lubochni čo pozostala,
biela mať tam, synka v kline,
zaspievala, zaplakala:
hajaj, hajaj, biely kvete,
otec tvoj tam v cudzom svete!
    Havrani, havrani,
    krákajú zlostne;
    havrani, havrani,
    čo šumí v sosne?

V hustej sosne vetor šumí,
šumí, šumí, neveselo:
búrka, noc a brván rumy
a pod nimi biele telo;
Maťko to tam, pltník driečny
v ústach, očiach piesok riečny.
Havrani, havrani,
hladoví hosti,
havrani, havrani,
dol z vysokosti!

Vzdych.

Letí havran, letí,
radostne si kráka,
nesie krm pre deti,
pre rodinku svoju,
čo tam v hniezde čaká.

Beží vlk a vyje,
mäsa kus má v pysku
pre vlčatá svoje,
čo hladujú, mrznú
v dlhom zimovisku.

Lež tam v lono hory
nejde nik, neletí. —
Čo že to za tvory
v biede bez pomoci? —
To slovenské deti.

Na roboty.

Čože to za rákoš
  hradskou cestou tiahne?
bľadé, chudé tváre,
  perna smädom prahne.

Idú, idú svetom
  jako divé husi;
kto sa na nich pozre,
  horko plakať musí!

S Bohom, rodný kraju,
  vitaj cudzí svete!
Hlad vás z domu ženie,
  bieda biče pletie.

Bieda biče pletie
  na tie vaše väzy,

koľko že vás vženie
  do jazernej zkazy?

Za ten holý život,
  za chatrnú plácu
dávate sa sami
  na otrockú prácu.

Nôžky ubolené,
  uplakané oči —
keď sa na vás pozrem,
  svet sa so mnou točí!

Rúčky vyrobené,
  otrhané šaty —
veruže ti dali
  ľud môj, ľud môj zlatý!

Veru že ti dali
  pekný údel razom,
nakŕmili hladom
  zohriali ťa mrazom —

Napojili žlčou,
  handrou priodeli,
tvrdý kameň dali
  na miesto posteli!

Za tú tvoju vernosť,
za tie tvoje dary
chystajú ti, ľud môj,
v cintoríne máry.

Chystajú ti máry;
no Boh veľký s nami,
možno, skoro na ne
oni ľahnú sami.

Malý drotár.

Keď išiel tatko do sveta,
  pri tomto kľakol buku,
na hlavu moju položil
  tú svoju ťažkú ruku;
i pomodlil sa otčenáš
  so slzou v starom oku.
Šiel — — viacej sa mi nevrátil...
i matičku som utratil
  v tom samom smutnom roku.

Nuž s Bohom, rodná dedino!
  Už ranný vetor dýše;
jak ladno kynie kostol náš
  zo svojej lipnej skrýše.
Ten chodník biely, haditý,
  rád by ma volal zpiatky:
„Hoj, nechoď, šuhaj, z dediny,
niet v svete druhej otčiny,
  vráť sa do pustej chatky.

Ten svet je veľký, drsnatý —
tys' jako kvapka v mori:
tys' jako lístok z javora
v tom huští veľkej hory.
Veď sa tá kvapka rozplynie,
list búrne vetry zkmasnú,
hoj, vráť sa, šuhaj, v dedinu,
chráň srdce, bodrosť, nevinu,
i dušu svoju krásnu."

Ach, a ja musím, neborák,
tým šírym blúdiť svetom,
veď rodná naša dedina
chlieb nedá svojim deťom!
Nuž — pomodlím sa otčenáš
pri tomto starom buku:
Blesk slnka kraje ožiari,
ja cítim slzu na tvári,
na hlave — otca ruku.

Dosť.

Nuž driemeš, ľud môj v Tatier úbočinách,
  za pluhom, v chate jarmo tlačí vaz,
nad tebou v zámkov šedých rozvalinách
  šum vetra kvíli: „Škoda tvojich krás!“
Tam býval síce tyrann tvojím vládcom,
  bral desatiny, hnietol ťa a bil,
no predsa nebol tvojho ducha zradcom,
  tvoj jazyk ľúbil, starým mravom žil!

No teraz z výšin tyrann zišiel v doly,
  jak pavúk rozprestiera cudziu sieť;
nie telo viac je hračkou jeho vôli:
  včul ducha tvojho tríma cudzí hnet!
Z úst detí malých vyrvať rád by hlasy,
  slovenské hlasy, svieži, rodný zvuk!
Nedaj si, ľud môj! Bronia lepšie časy,
  Boh hromom riekol: dosť už, dosť tých múk!

Čihi — hata!

Ide ťažký furman hradskou
  Bičom hlasno plieska;
rád by na noc do doliny,
  kde je malá vieska.
Čihi, čihi, kone moje,
čaká na mňa očú dvoje!

Pod oblôčkom, čiernym očkom
  mladá Anka čihá.
Či sa hradská obživila,
  či sa prach už zdvihá?
Čihi, čihi, vranné kone,
za šuhajkom srdce stone!

Z ľava stojí biely domčok,
  table okna čisté;
švarná Betka býva tamo,
  vie to furman iste.

Čihi, čihi, kone vranné —
v ľavo šuhaj pozastane.

A na pravo Anka plače,
biely ručník močí;
horké slzy kanú ticho
z uhločiernych očí.
Čihi, šuhaj čihi ťahal,
k Betke prišiel, Anku nahal!

Neplač Anka, darmo ti je,
ta sa šuhaj točí,
kde mu na jar porobily
sivé Betky oči!
Hore hlávku, Anka zlatá,
príde druhý, pôjde hata!

Povedomie.

Ja som pyšný, že som Slovák:
moje plemä ladné
sto millionov duší čítа,
nad polsvetom vládne.
So slovenskou rečou prejdeš
štyri čiastky sveta:
Jeden brat môj palmy sadí,
druhý věcné vidí ľady,
tretí morom lieta!

Ja som pyšný, že som Slovák;
ten môj jazyk zuní,
jako spevy archanjelov,
jak šum morskej vlny.
Piesne naše: samá perla,
samý diamant jasný.
Naše báje tajné ráje,
z porekadiel múdrosť vlaje,
krása z našich básni.

Ja som pyšný, že som Slovák,
coky, kto ma haní!
Kto zahasí blesky zory
rano na svitaní?
Kto vyčerpá vody morské,
ztrhne hviezdy jasné?
Marná by to bola snaha:
no márnejšia túžba vraha,
že náš národ zhasne!

Súd.

Obludy, k svojmu čo lásky nemáte,
zverom vám divým dobrý náš ľud:
z očú mu slzy, krev z tela ciciate,
beda, už zneje trúba na súd!
Hrozný to hlas:
Slzy a krev — slzy a krev
na vás!

V boľasťach spíname mozoľné ruky,
Zebaot počul prosebný ston:
Z ďaleka zaznely hromové zvuky;
vydávať počal poplašný zvon
hrozný ten hlas:
Slzy a krev — slzy a krev
na vás!

Otroci národnej zášti a klamu,
v útrobách vašich smradlavý kal,
v zrakoch sa zločinské bleskoty lámu,
zkazu a závrat srší jim pal!
Už je tu čas:
Slzy a krev — slzy a krev
na vás!

Kráľova perla.

Besedu svolal starý kráľ
  v zlatisté teremy svoje,
zašumel zámok hosťami,
  Blysnú sa velmožov roje.

Klenotmi jagá baldachýn,
  zlatohlav slncovo svieti,
okolo trónu zasadli
  rytíri, radcovia, kmeti.

„Mal som ja ťažký, divný sen,
  väzba ma morila krutá,
kráľovské moje ramená
  svieraly hrdzavé putá.

Pod zemou v sklepe ztuchnutom
  temnota, nemota vládla,
časom len kvapka z povale
  na hlavu kráľovskú padla.

Razom sa temno úžasné
  v modrostú jasnotu zmení:
Nad hlavou sa mi zjavila
  božia mať v kráži a chvení.

Nebeské čelo sklonila,
  žiar z neho prúdami tiekla.
Ruku na srdci boľastnom,
  k väzňovi, kráľovi riekla:

„„Povedzže, kráľu, jestli ti
  svoboda milá a berla,
kde svieti bleskom dúhovým
  Nejkrajšia kráľova perla?

Poznáš, ó kráľu, perlu tú,
  poznáš jej chatrnú schránku?
Bez toho, kráľu, poznania
väzňom si na svojom zámku.““

Sotva že hádku rozriešim,
  ťažký sen z duše mi letí.
Nuž, kde ten klenót jagá sa,
  Hádajte, rytíri, kmeti?“

Hádajú kmeti, rytíri:
  „V korune kráľovej svieti,
diadem krášli kráľovnej —
  v zrakoch plá kráľových detí?

Pokál je milý vládcovi,
  snáď na dne sídlo tej perly,
na zemskom jasá jablku,
  na konci deržavnej berly?

Rukoväť šable zdobí snaď,
  víťaznej, vraha čo hnala,
amulet iste skrýva ju
  na hrdle jasného kráľa!

Asnáď ju mladý kralevič
  vo hviezde na hrudi nosí,
oltár ju tríme, pred ktorým
  kráľ Boha za ľud svoj prosí?“

Potriasa hlavou starý kráľ,
  smútok mu zo zrakov svieti,
Hlboko vzdychol, konečne
  k žasnúcim veľmožom vetí:

„Marné sú vaše námahy,
  dôvtip váš poblúdil cele:
Jagá sa ona dúhovo
  na znojnom roľníka čele.“

Pôvod maďarónstva.

Boh anjelovi svojmu prísno velí:
choď na zem, dones číry mäd mi včely,
choď, dones mäkkosť lipového dreva,
kus piesni slávika, keď láskou spieva,
i sloku škriváňa, keď najvýš letí
na blankyt neba bodom poutkvetý;
i pierko z krýdla lučežárnej zory,
keď na východe bleskotami horí,
i vôňu fialky: tam utúlená
spí ona sladkým sníčkom opojená.
Z hôľ belosti chcem sňažnej, vo chytrosti,
hviezd trblietanie, hlbku z hlbokosti,
z sŕdc anjelov mi dobroty dáj dary,
jas z hasnúceho ohňa na oltári.
Šum vetra, búrne hukotanie mora,
svit belasý mi schyť a podaj z hora,

zo slnka prines ohňa vrelé vlny,
blesk jemný, bľadý, z plnolícej luny.
Tam z mliečnej cesty mihotavé krásy,
sfer súzvuk jemný, večný, milohlasý;
let planét dá ti átom večnej sily,
pel višne nevinnosti pocit milý.
Zas ľahkosť najdeš v labutinom perí,
bôľ, smútok, tesknosť, potôček ti sverí,
ples pýtaj z očú mladuškej materi,
blud vezmi z hriechu, slabosti, nevery!
Aj horkosť prines, ostrosť sober klinom,
pre tmu choď ale k tichej noci stínom.

Za chvíľu anjel prinesie a složí
to všetko pred trón prevysoký boží.

Boh vezme vše to v svoje ruky svaté,
dych jeho veje v mraky rozopiaté —
tie hrmia hromom, blesky nebom klušú!
tak stvoril Hospod tú slovenskú dušu.

Hnev svatý zaplápolá jeho tvárou:
veď dal som duši tejto i zlých darov,
dal špatu, krásu, slabosti, i vňadu,
lež nedal jedno! nedal som jej zradu,
a teraz vidím škvrny na nej zradné!

Tu anjel boží na kolená padne:

O smilovanie — rozkaz tvoj bol hbitý,
ja pre tmu letel v tichej noci byty,
noc bola jasná, tma z nej poutiekla,
i šiel som pre tmu do hlbiny pekla!

Príšery.

Veru ťa kruto, ľúbený ľud môj,
  príšery úžasné hnetú;
svobodnú dušu, víťazný let tvoj
  v studenú nížinu metú:
Ony sa hajnami v mlžine blíža!
Príšery, klnem vás znamením kríža!!

Temná noc prišla. Havranné krýdla
  trepotá nad nami, bratia.
Pustina všade, nemáme bydla,
  opory, záštity, statia,
nemáme obrany, ľúbosti, skrýše,
mrazivé vetrisko nad nami dýše.

Bosorák varí otravu v kotle
  šuminy ližicou sbiera;

bosorka pyšno jazdí na motle,
  Pikulík otravu merá.
Otrava koluje, krve tok kazí,
sila sa ku nohám podlosti plazí!

Černoboh Tatrou tyranský vládne,
  zrada sa porfyrom pýši.
Detušky rodné za chlebom hladné,
  maznavý prišlec vo výši!
Pidimuž, trpaslík, kalika stvora,
urobil cudzinu z našeho dvora!

Slzami Váh sa rozvodnil valne,
  žula už boľastou puká;
víchrica vyje näreky žiaľne —
  ďaleko pomocná ruka!
V umrtné postlanie kraj náš sa mení
doskami na rakev: skál našich steny.

Strašidlá davom vířivým hustnú,
  dobrému strašné je žitie.
Doliny rychlo nemejú, pustnú,
  príšer tam, úmorné vytie.
Ony sa k poslednej bašte už blíža!
Príšery, klnem vás znamením kríža!!

Neobyčajné stretnutie.

Ide cestou Maďaroman,
  beťársku si nôti,
slnko blesky naňho vrhá,
  až sa celý potí!
Divím sa len tomu slnku,
  darmo blesky tratí,
osvecovať Maďaróna,
  to sa nevyplatí!

V hustú horu Maďaroman
  oddychnúť si kročí,
dve nebeské postavy tam
  nenadále zočí:
Utešené devulienky,
  čiernej, plavej krásy,
šijou po zem vinú sa jim
  vlnné, vonné vlasy.

Čierna z prava, plavá z ľava
  kolo neho v skoku
„Si ty človek?“ pýta sa ho,
  každá z svojho boku.
Aspoň tak som vravet očul.
  „Hurra!“ brata máme.
„Spolu môžme cestu konat,
  „Veď sme tvoje známe!“

Známe moje? Moje známe?
  Ste vo veľkej mýľke,
ördög adta, prvý raz vás
  vidím v tejto chvíľke!
„Otec tvoj nás dobre poznal,
  „znala tvoja matka,
„chodily sme každodenne
  „cez tie vaše vrátka.“

A jestli vás otec poznal,
  ja vás nechcem znati,
neznajú vás, neznajú vás
  všetci moji brati:
Krásne devy miznú, blednú
  jak čarovná dúha!
Svedomie tá jedna bola,
  Česť bola tá druhá.

Zákon a kov.

Boľno žije národ bez zákona:
  sám vo svojom tele kruto zúri,
sám sa škrtí, chrípä, duto stoná,
  striasa väž sa, miest i hradieb múry:
ale väčším boľom hruď sa luní,
datý zákon keď sa krivo plní!

Bratia moji, zákon? Zákon máme.
  Hŕbou ležia celé barikády
kníh, pod nimiž sudcov stôl sa láme!
  Paragrafov celé myriady
strojne stoja v radách jako broje,
ticho trímu krivé hlávky svoje.

Kov je požehnaný v ruke pilnej,
  v kyprú zem on zrnu posteľ ryje;
kov je hrôza pekla v ruke vilnej:
  pravdu reže, čistú krásu bije.
Bože, zmierni ľudu môjho muky!
Daj nám pilné, poviaž vilné ruky.

Saň.

Žiaľ veľký hnetie srdce ctného kráľa:
  Saň zarazila v jeho krajne stán;
dňom každým hrozné dane na ľud váľa:
  Šesť mládencov, šesť panien! Z dialnych strán
kráľ pozval bohatýrov! Darmo, darmo!
Ľud stonom upí, ticho nesie jarmo.

Keď matka slovenská si svojho syna
  na kyprých bielych prsiach vychová,
hneď vidno drába, jak naň ramä zpíná:
  „Pre saň sa prúdiš, ty krev nachová!“
Saň zručí hladom, tlama rozovretá —
dráb do nej biele naše deti metá!

Tam z pustín prišla do hôr besná saňa
  a u nás našla drábov dosť a dosť,
tu katov na výber. Mamičky chráňa
  si deti svoje, nášho rodu skvost!
Oj pomodli sa, matko, srdcom vrúcim,
nech anjel bdie nad pokladom tvým skvúcim.

Keď v obeť padne, matko, tvoje dieťa,
  veď: blahoslovi národ tvoju hruď;
na očach našich vďačné slzy svieťa,
  oj matko boľná, požehnána buď!
Boľ zhliadol z jasna do boľasti stínov,
a slávy boľ tvoj spevom cherubinov.

No drábom poviem, jasno, prázdny bázne,
  ja slabý spevec: Už sa blíži čas
tej večnej, krutej, nevyhnutnej kázne,
  čo, žreci detí, padne vám za vaz!
Už Popelvár si chystá lesklé zbrane.
Na dvanástero hláv pažravej sane!

Vy myslíte, že poviestka nás klame?
  Že nádej naša iba púhy mam?
Hej, obzor rúži sa a dialne plamä
  Zablyslo sa už k našim prahorám!
Už východ bronie, puká sa a hára.
My veríme na príchod Popelvára!

Božie hody.

Pred veky hlasná trúba archanjela
fanfarou celým svetom zazunela.

Hlas jeho zahlaholil: „Sem sa rody,
Boh ustrojil vám veľkolepé hody.

On nakopil na veľkú hrbu dary,
nuž poďte, berte!“ Radosť svetom žiari.

A národy sa hrnú jako z vreca —
prvého, pravda, vidno bolo Nemca.

On v hrbu vnorí obe veľké dlapy
a „Biederkeit“ a „Gründlichkeit“ si lapí.

Rus ticho príde, rozmýšľa se chvíľu,
Odpľuje, vezme zmužilosť a silu.

Grék krásu bere, Riman tvrdé mravy,
veterný Francúz marný bleskot slávy.

Talian ťahá úlisnosť po tichu,
náš švagor Maďar násilie a pýchu.

Čech sladkú hudbu berie, Poliak márnosť,
žien lahodu a diev stepilú švárnosť.

Angličan s židom habnú hneď na zlato —
tak berie každý — už je všetko vziato.

Tu chudák Slovák zapotený letí
po hŕbe ostaly len biedne smeti.

On dobre počul, čo archanjel kázal,
obneskoril sa, keď si krpec viazal.

Ach, všetko vzali — iba v temnom kúte
zostalo slovo celkom zabudnuté.

To sobral Slovák, domov ide v smútku
a slovo svoje chráni v hôrskom kútku.

No neboj, Slovák! tento dar tvoj budí
zo spánku rodných sto millionov ľudí!

Prosba.

Tak ťažko poňať ľudské žitie
i prúdov jeho čudný shon;
hrob — za hrobom zas kynie bytie,
zkiad neprenikol ku nám tón!
Jak zmerať večnosť, poznať Boha,
rozlúštiť hádok temný roj?
Tu klesá hlava, kľaká noha,
um s vierou počal strašný boj!

Ja poznám hrôzu týchto bojov!
Krev srdcová v nich v rudý prúd
rozlievala sa hruďou mojou,
nad hlavou predsa trónil blud.
Nuž vezmi, Bože, v prísnosť súdu,
i bôľ i boj i marný um;
nech nikdy nevyzraje z bludu
ten desný chaos mojich dúm!

Nech večnej tmy sa vznesú mraky
nad hlavou, zkleslou v dlane rúk,
a marné tvojej lásky vďaky
pre dušu moju, obeť múk!
Len jedno, ožiar, Hospodine,
ty svetla večný, svätý zdroj:
Prečo tak trpí, zmiera, hyne
ten dobrý, sladký národ môj?

Polárna pieseň.

Nad severnou točnou duch môj smelý
jako orol krýdlami sa vznáša.
Polárneho svetla blisnú strely:
v nich sa krúti zemeguľa naša.
Letí guľa a s ňou rovným letom
šumí duch môj lučezarným svetom.

Tundra, Biele More s Kanin-Nosom,
Nová Zemľa, ústie Obu mrazné,
Tajmyr so zálivom Tadeosom,
ostrovov tam brehy skalné, srázne:
Kozákov tam stopy smeloplavných,
pól čo oblietali v časoch dávnych.

Dešniev, Vagín po golf Anadyra
rozšírili kruhu veľké pásy,
ktorými duch slavský všehomíra
objal mocne prítočnové krásy,

vyšinul sa na kosmickú slávu:
  Slavian drží zemguľu za hlavu!

Dúhy večné, hadovité, jarké,
  planú v počesť ruským činom ráznym,
tam kde Liachov na plachtovej barke
  prvý pristal k brehom večne mrazným;
sláva jeho Gajou hučí hlasne,
  kamčatské mu svieťa sopky jasné!

Kolumbovej zeme chladné čelo,
  Ruský Serdce-Kameň: v družnom styku!
Zaleť duch môj, na chvíľenku smelo
  od severnej točny ku rovníku!
Vráť sa! Čo si videl na tom lete?
  „Slavian rozprestretý po pol svete?“

Slavské slovo zvučí na severe,
  mená dáva polárnemu svetu;
do neznámych končín rúbe dvere,
  Nieto hraníc víťaznému letu:
A ty, synku, čo pod Tatrou stojíš,
ty sa o to svoje slovo bojíš?!!

Zima.

Tak razom zima priskočila
  a nenadále v bielom šate
z hôľ hupnúc, v doly zabočila
  s brillantným skvostom inovate.
Nuž vítaj, chladná, mrazná panna,
Z ľadu a sňahu vykresaná!

Hľa, strpla jedľa, jakby skutá,
  sám ostrý vetor darmo kláti
jej kryštálové biele putá,
  sám záblesk slnka darmo zláti
jej zimný šat a závoj biely...
Chlad objal les náš celý, celý!

A rieka dymí sa a parí,
  už plynú po nej ľadné sriene,
hľa, hladný zajac na chotári
  nič nenajdúc, už šuchol k stene,
i plaché pipíšky si z hory
už zaletely v naše dvory.

Na hoľach darmo hľadáš stráne,
kde černelo sa kosodrieva:
sňah, zurvalec si ľahol na ne,
a výšinou sa pobelieva.
Pod hoľami, u rieky dole
bez úhony zrie čisté pole.

No krásna si Ty, mrazná panna,
môj spev zazvučí k tvojej chvále,
bárs z ľadu, sňahu vykresaná,
bárs objalas' nás nenadále —
len jedno splň mi: po odchodu
daj dobrú vesnu môjmu rodu!

Samson.

Bežia roky, bežia, jako vodné prúdy,
sedem jich už prešlo, a každý bol chudý.

Bežia roky, bežia, jako vetru vanie,
pre slovenský národ žiadne smilovanie!

Ľud náš po tme brodí, pasuje sa s biedou,
kŕmi mozoľami zradnych darmojedov.

Slovák dobrák čuší! Prídu ale časy,
Samsonovi nášmu podrostajú vlasy:

Už napína žily, už povrazy trhá,
už plamenné zraky na tyranov vrhá!

Po slovensky zkríkne, sánkou z osla mýkne,
Beda darmojedom, keď na boje zvykne.

Po slovensky zvolá, až sa ozve hoľa,
tomu hlasu žiadna zberba neodolá!

Darmo ona, darmo, tučné polia stráži,
naženie vám Samson lišiek ta do raži!

A potom sa opre o tie stĺpy krivé,
v prach sa zrúťa všetky stavby vaše lživé.

Letný dáždik.

Slnko páli z neba,
  prahne smädná roľa,
čistým nebom voľná
  kaňa láme kolá.

Smutno kloní lipa
  zaprášené listy,
háje nemo stoja,
  vyschol potok čistý.

A tá bujná tráva
  jakási je šedá,
rada by sa vypnúť,
  slniečko jej nedá!

I ten motýl krýdlom
  neveselo veje,
rád by rosu mlsiť,
  ale rosa kde je?

Vypily ju dávno
  žhavé slnka blesky,
uprášené cesty,
  popukané stezky!

Každá, každá hruda
  otvorila ústa,
tuším šeptom prosí:
  „padaj ďáždik zhusta!“

„Dajže nebo, dajže
  svojej ľadnej rosy,
veď i škriváň smädný
  o pár kvapiek prosí.“

Lastovičky razom
  znížia svoje lety,
na obzore časom
  modrý pablesk svieti.

Čuješ žabie hlasy?
  Nebo sa už halí!
Kvapôčka už padla
  na horúce skaly.

Razom husto, husto,
  drobný dáždik šuští,
Motýl skryl sa letkom
v olšinovom hušti.

Osviežená lipa
  mladne, kyprie, vonia,
trávky razom slzy
  od radosti ronia!

I vypnú sa hrdo,
  hruda vlahu ssaje,
šumom tichým, sladkým
  zahovoria háje.

Skovaly sa vtáčky
  v husté, vlhké kríčky,
dažďa ueboja sa
  iba lastovičky!

I ten dobrý ľud môj
  okrial v smutnej duši,
z milej, sladkej vlahy
  požehnanie tuší!

Bože, keď už ľud môj
  besným sparnom vraždia,
daj mu, Bože, skoro
  túženého dažďa!

Priadky.

Prikladajte, dievky, lúče na kozúbok,
rozpoviem vám povesť z našeho chotáru:
„Na jasene našom zavrkal holúbok
žalostive ľúto, že vraj nemá páru!
holubička jeho ránom vyletela,
vyletela ránom, padla v obeť pánom!

Nebol to holúbok, lež bol šuhaj mladý,
halienka belunká z pol pleca mu viala;
Aničke dušičke chodil na vohľady,
neraz mu rozmarín za klobúk pripala:
odišla do mesta na tú službu panskú,
odišla do mesta — nazpak žiadna cesta.

Smutný Janík chodí, túla sa po poli,
Aničkinu stužku odtrhol z klobúka,
začal piť na krčme, ale srdce bolí,
začal mrhať, hrešiť, neutíchla muka!
na cintorín zašiel v uhločiernej noci!
na cintorín zašiel, i tam bôle našiel.

Vädne mladá sila, puká srdce, puká,
temno stoja kríže na cintori v noci;
Vietor tuhý veje, z väže sova húka,
pre šuhaja nieto nikde už pomoci!
Na matkin hrob kľaká, žiaľne slzy leje,
na matkin hrob padá, o radu ju žiada.

Čo ten vetor vraví, jaké divné dumy,
vari matkin hlások zpod zeme sa snuje:
„Beda, synak, beda, vidím smutné rumy,
plače, divé plače ucho moje čuje!
Nevestička moja vo väzení sedí,
O já biedna mati! čakajú hu kati!“

Beží Janík poľom, hrúza dušu sviera,
na záhumní klesá, hlávka jeho horí!
A potom zas hujbuj! ta kde židák merá,
„Ešte holbu, smrade! nápoj boľasť zmorí!“
Nápoj zmoril Janka, role, domy spláchol,
Všetko pre Aničku, bludnú holubičku!“

Dopovedal starec, v izbe ticho stalo,
iba kolovrátky švárnych devíc vrčia,
iba drievä v krbe hlasno zapráskalo,
mládenci i devy zadumeno mlčia!
Katka vzdychla nahlas: chráň nás anjel Páne,
nepôjdem do mesta — nazpak ťažká cesta.

Štrbské Pleso!

Ku tatranskej sa kráľovnej zas blížim,
už klopím viečka, čelo k žule nížim,
pre oči ľudské neznosný jej blesk!
Tam hradieb zrutných v blankyt čnejú štíty,
tam zámky, chodby, jasky, stalaktity,
teremy: samý brillantový lesk!
Tam vodopádom krystal roztopený
po skalách sype dúhovité peny,
podušku mäkkú bujný stelie mach.
Oj kňažno, odpusť, múzy som ja dieťa,
raz sem, raz tam ma ľahká suďba metá,
a sladko, voľno pevcu na horách!

Viem, božské údy vodopádom vlažíš,
na kyprom machu odpočinkom blažíš:
oj dopraj že mi šťastný okamih!
Len jeden zážeh oka, úsvit čela,

len ľahký záblesk ružového tela,
pŕs úbelových, jemný, lunný mih!
Hľa! Plesa plocha hladká, nezvlnená —
kráľovna nad ním ľahko naklonená
hrebeňom zlatým plavý češe vlas!
Nie, nechcem videť rovno tvojej tvári
len obraz luzný, čo sa bleskom žiari
v Plese, zrkadle tvojích večných krás!!

MOJE TÚŽBY.

Vesne.

Milenko prídi! Túžbou srdce puká —
hoj, rozviň listy košatého buka
a zkypri zeme rohovitú tvár:
už prse ťažko syré vetry znesú,
už oko vlhne, k bezlistému lesu
keď vidí letieť chladnú slnka žiar!

Má vesno, duše blaženstvo i krása!
Nuž čo tak slabo slnko tvoje jasá,
či máš pred zimou taký veľký strach?
nuž načo trpíš vetru mrazné vanie,
zamrzlých okien kryštálové planie
a bielu plachtu tamo na holách?

Milenko prídi, túžbou srdce puká
za kukulienkou, prorocky čo kuká,
za dychom vlažným tvojich sladkých úst!
Už blížiš sa, hoj, jaká svieža. mladá —
už holám plachta z mocných ramien padá,
a mne — do nosa brnkol mladý chrúst.

Na rumoch.

Už prišla chladná jaseň, sychravý van poľom šumí,
mhly mokré ovlažujú temných jedlín šat,
tak žiaľno šumia smreky. Hľa tam zámku staré
rumy,
na vetché múry sadla biela inovať.
Už dávno preletely nad kraj šípom divé husi,
na krýdlach vzaly sebou teplý slnka blesk,
mráz od severa veje, dychom svojím kvety dusí,
z hôr ozýva sa pádnych sekier diaľny tresk.
Jak šumom plače rieka, kalná voda bôľne kvíli,
oj, iste mrú v nej chladom bielolíce vodné vily.

Na rumy hradné kási silná túžba pevca volá,
bárs šedé mraky sypú z neba drobný sňah;
pod ním sa prepasť šerie, v diali pnie sa biela hoľa,
mhla plazí sa na dole, plniac príkry svah.

Diaľ zahalená, chmáry krúťa šedé chorovody.
  Len časom vidím blisnúť neba modrý jas,
jak pokyn klamný šťastia, jako pohľad do svobody,
  jak riedky, milý závan nadpozemských krás
sa časom javí vo sne, prikutému otrokovi,
v ňom zabúda na biedu, na hlad, na smrť, na okovy.

Tak u nás, bratia, teraz mhlisto, temno, nevýnosno!
  Tak tupo hľadí z výšky šedá nebies báň,
tak kvilba stone večne, žiaľnym stonom, neúprosno,
  že preplňuje hory, dolín tichú stráň!
No časom vidím blisnúť neba modré jagotanie,
  tá hĺbka modrá: nádej nová lepších čias,
po tmách a mrakoch príde iste slavné zmrtvých
vstanie,
  už čujem blízko diel a pušiek milý hlas!
Hrom diel a pušiek štekot, v nich len svoboda
sa rodí,
mrak prachu puškového z duší mrákavy nám
zhodí!

Na Jelaginskom ostrove.

Hoj, zase vidím sväté more,
  Zas čujem príboj slaných vín.
On šumí k Jelaginskej hore
  a kníše opustený čln.
Do mora Neva valí vody
a myje pusté vraky lodí.

Už z Ladogy sa pohly ľady,
  aj finský vetor počal duť.
Cez mosty, parky, pusté sady
  na drožke konám svoju púť.
Thalassy šíre prse dmú sa,
ach skoro v pancier okujú sa!

Na mori biele pruhy ľadov
  na štíhlych brezách hajná vrán.
Môj dobrý vozka s šedou bradou
  dvakrát sa pýtal „kam chce pán?"

Blíž k moru, k moru, šedá brada,
tá duša moja more hľadá..

Bár ľadonosné, ľúbim more,
bár v putá kuje Petrohrad.
Snáď spomenie si už na skore,
na teplé more — ruský brat!
Ta túžba ťahá, volá Boh,
hľa: nezamrzá Zlatý Roh!

Jaseň.

Tá jaseň vlhká, tvár má plnú vrázkov,
už dorazila s celou svojou cháskou:
už mlhy, dažďa, blata plný svet!
Na holách skvie sa sňahovastá rúška
do ruda stará odela sa hruška,
a rezký mrázik zkántril pozdný kvet.

Ach, zvrasknuté už listie šumnej lipy,
jak desno cezeň vetor búrny sypí;
kde nechal letnej melodie hlas?
Kde vtákov čvirik, poľa pokrik bujný,
kde štebot žníc a chlapcov pohon rujný,
kde teplá noc a slnka živý jas?

Hľa, ťažko blatnou cestou vozík tiahne,
pod stenou chlapčok uzemčitý krahne,
jak rudý rubín skveje sa mu nos.
Tam zizne dievča bojazlivo z dverí;
hus stojí v mláke, jednu nohu v perí,
a kuká krivým hrdlom na povoz.

Do môjho srdca jaseň hupla skokom!
Do kúta hľadím starostlivým okom,
kde letom zanedbaná stojí pec.
„Oj, odpusť milá moju letnú zradu,
o tvoju prosí teraz vrúcne radu
už aj tých vyšších citov mládenec!“

„Nuž otvor, drahá, ladné svoje perny,
ver skalopevne zostanem ti verný,
keď zkučí zimou sychrý severík —
Nuž dýchaj teplom!“ Ale piecka mlčí. —
Tu razom vetor duto v kochu zhučí:
„Ešte ju, chlape, nenakŕmil nik!“

Tak teda všetko v svete kŕmiť treba!
Čím že ju kŕmit? Deťom málo chleba,
môj dohán ani v pipe nechce tlieť;
na drevo treba dengy, dengy, dengy,
tých ľúbe u mňa nepočujaš cvengy
a čo aj cvengnú — cink — cink — už sú het!

A tak už trúchlim nad tým mrazným svetom,
i teším skrahlé údy babím letom,
lež jako po ňom? Smutná veru vec!
Tu blisne hlavou myseľ blahodárna,
hoj, moji milí — bude v izbe sparna,
keď hodím svoje básne v hladnú pec!

Hranice.

Mne nepristojí politický šat,
  pre mňa sú neprístupné ľudu massy,
i nepoňatno, jako diplomat
  ku svojim cieľom riadi ľudí hlasy:
Mňa naučil už život seba znať;
mne nepristojí politický šat!

Mne nepristojí oceľový meč,
  veď u nás s mečom nechodieva sláva.
Rab človek hnaný násilenstvom v seč
  za nesvobodu bratov dokonáva,
nad mrúcim zuní cudzia, chladná reč;
mne nepristojí oceľový meč!

Mne nezakynie hmoty sladká žeň,
  o prospech svoj som nikdy starosť nemal.
viac zmárnila než nadobudla žmeň,
  keď práca drsná zvala, ja som spieval,
včul stojím jako poodťatý peň:
mne nazakynie hmoty sladká žeň.

Mne nesvedčí už ani lýry tón,
  bárs piesňou som už mnohé srdce striasol;
tie choré prse moje: biedny zvon,
  čo pri požiari padnúc z väže, prasol,
a čo i v páde zavznel na pokon:
mne nesvedčí už ani lýry tón!

Nie, darmo predsa nevhupol som v svet,
  i mne Boh určil istý úkol žitia:
Mám v hrudi, v hlave dvojný amulet,
  ten silí um, a rýchli srdca bitia:
To láska k rodu, ducha orlý vzlet,
Nie, darmo predsa nevhupol som v svet!

Romanca.

Na modrom nebi luna svieti,
  cez biele pole v bodrom skoku
kôň rujný s jazdcom mladým letí
  a rechce, cíťac taraj v boku!
Stíš let svoj, junák, chceš-li žiť,
  ver, zradný je ten lunný svit!

Strom hádže tône blízko cesty.
  Oj sladké túžby plápolanie,
veď jazdec najde u nevesty
  úst koralových celovanie!
Stíš let svoj, túžby voľný syn,
ver, zradcu kryje stromu stín!

Tá bľadá luna v trasnom chvení
  do okna hľadí zlostným zrakom:
tam deva mladá v roztúžení
  už dávno čaká za junákom —
Stíš túžby, devo, — koník sám
  bez jazdca blúdi sem i tam!

Šumena.

Báchorka svatojanská.

Šumena spí! Vajanská noc dýše
čarné chlady na tvár mojej vily.
Nad ňou konár bukový sa kníše,
svatojanské mušky rozsvietily
v mäkkom machu svoje modré svetlá;
na jej závoj priezračný a pestrý
najkrajšia z nich ľahkým krýdlom zlietla,
diamantom zdobí čelo sestry.

Veľkolisté kapradie sa jasá
zlatým kvetom, čo o Jáne kvitne.
Húšťavami pestrý šat sa kmitne
túlavého ducha Koloďasa.
To on, čo rád matie kroky ľudí,
šuchorinou zastrúc horské stezky,
a keď potom človek horou zblúdi,
plesá šibal radostnými vresky;

deťom jahôd rudú korysť dáva,
ony, biedne, za maškrtou v skoku;
poblúdené v plači zanecháva
u bystriny bublavého toku.
Šumena ho rada vidí v kole
duchov svojích, lebo strúha vtipy,
celá hora pri ňom dobrej vôle,
žart a smiech tak letnou horou kypí,
keď on dobrodružstvá svoje hlása
jako dvorný blázon šumnej vily;
a keď chybí v duchov bajnej chvíli,
všetko volá: škoda Koloďasa!

I dnes šťastne túlal nocou ladnou.
Šuhaj študent, žertva jeho lesti,
šiel do poľa dušou velesmädnou
vajanského vzduchu po prelesti,
šiel do pola od veselej vatry,
ktorú mládež Vajanovi k sláve
navatrila v úbočine Tatry,
nôťac piesne, krúťac tance hravé;
šiel do poľa, samota kde tichá
rozhorčené srdce milo chladí,
kde tak voľne mučená hruď dýcha,
tuchne čo len chvíľkou oheň mladý,
tuchnú asnáď city vrúcej lásky,
búrlivé i boľné, srdcomorné:

ľúbi šuhaj dievča pyšné, vzdorné,
černooké s havrannými vlásky,
ale Zorka hrdá smiechom zvonným
odpovedá na cit jeho boľný,
s jeho vzdychom hlbokým a stonným
žart si strojí tvrdý, sebevoľný;
preto snáď, čo otec zlatom vládne,
šíre nivy jemu rodia klasy;
preto, že má izby neprehľadné
a v nich šperky, prelesti a krásy —
A ten Milko, synak biednej chaty,
nemá nič len hlavu a rúk dvoje:
Marný prvej lásky pablesk zlatý,
netráp synak túžbou srdce svoje!'

'Ale Milko túži len a túži,
jemu oči Zorky čudno svieťa —
pre ňu sbiera poľom drobné kvieťa,
pre ňu v temnú noc sa šuhaj hrúži.

Koloďas ho zbadá. Ihneď spletie
kroky zaľúbenca, tak že kolom
blúdiť musí potemnelým poľom,
až ho v horu ducha vtiahnu siete.
A tá hora nemá konca kraja,
slábne noha, hruď sa tuho vlní,
z húšťavy tma zizá na šuhaja,

v diaľke chechot Koloďasov zuní.
Potkýňa sa Milko na korene,
padá mäkko na koberce machu,
zase vstáva, z kopca dol sa ženie,
polo v hneve, polo v čudnom strachu;
tu raz trávou, tu zas šustím brodí,
trň ho kmáše — celá odev zdraná!
Hoj, šuhajko, zle sa tebe vodí —
načo blúdiš nocou na Vajana?

Tvoja Zorka na balkone sedí,
číta ohne, čo po kopcoch blčia —
a ty šuhaj zunovaný, bledý
padols pre ňu duchom do náručia!
Ďalej, ďalej! Zmuží sa a kročí —
Šumena v tom otvorila oči.

Koloďas vo svojej vozpustnosti,
viedol Milka ta, kde táto vila
svoje plné údy v ustalosti
mäkkým machom voľne rozložila.
Jej sen ľahký, sladký, nehlboký,
zbudily ju bludárove kroky.

Žiara blýska z modravého zraku,
obledaly mušky v temnom machu,
jako hviezdy, keď už zpoza mraku
slnko vyjde v brillantoch a nachu.

Na lakeť si vila oprie zlatnú
hlávku svoju, zvonným hlasom volá:
„Kde ste vily, do našeho kola
bludár vložil nohu neposvätnú!
zjav sa, Ďunďa, zbúr mi hory, lesy,
hustý závoj sem ku mojej hrudi,
ľudské oči zhliadly moje údy!
Ďunďa, Ďunďa, hoja Ďunďa, kde si?
Hor sa Gnomi, Lešní, Zmoky, Ďasi,
Vlkolaci, Zmamy i Karasy“.

Milko stojí v žase; v svetle bľadom
Krása vily slepí oči matné...
Dolu bielou šijou vlasy zlatné
Lejú sa jej hojným vodopádom,
hnevom plná biela hruď sa vlní,
polnice hlas čarnou horou zuní!

Z temna mraku plná vyjde luna,
jak cez sito, listím bukov blýska.
Hah! už hora šumu, ruchu plná,
z všetkých strán sa hajno duchov tiská!
Blúdičiek sa sypú husté hajná,
strojným radom, jako vojsko stanú —
Šum a hurhaj! „Hoj, tu chvíľa prajná“,
myslí Milko — hop — odskočí v stranu...
Ale beda. Za limec ho chytá
ruka Koloďasa žilovitá!

Nieto rady, beda, Milko, beda..
Hustnú, hustnú, horských duchov pluky:
Na motýle nočnom Neposeda
letkom jechá ponad duby, buky,
Rusálky zas na jeleňoch; Vily
pružnym behom húštim cestu razia,
vážnou tvárou horskí Černokňazia
na trojchvostých zmijach dorazili;
oblúd, mátoh šiky čierne, šedé,
i veterných duchov hajná bledé!

Maras s puškou neomýlnou v ruke
strážou nad šuhajom naším stojí;
ach ten celý v srdcolomnej muke,
tŕpne, bľadne, vydýchnuť sa bojí!
Karas zlaté prasa v ruke tríma;
Zmok sa smeje, Znachor kocar pletie,
Vily hľadia zrakmi útrpnýma,
Rusálky zas z lyka snujú siete,
Gnomov zručná, žilovatá ruka
lykom viaže šuhaja o buka.

Horia ohne na horách i bralí,
divej mladi rujný pokrik zneje.
Ďunďa jasné údy v závoj halí
kráľke svojej, pieseň pri tom peje,

bludičky sa v divnom tanci trasú,
Milko zmiera v bolasti a žasu.

Bludičky už pálit sa ho stroja,
netopiery tepat bladé tváre;
z oka sovy fosforové žiare
jako šípy kalené sa roja;
smädný sosák Upíra už čaká
na krev vrelú švárneho junáka.

Pruty dala, plačúc, hybká lieska,
ostré klince dalo horské trnie.
Drobná háveď duchov už sa hrnie,
bičíkami z žíhlavy si plieska,
jimiž mrskat bude Milka telo!
A on: „Tebe, tebe budem verný!“
v tom i meno sladké vyletelo
tichým zvukom z trasúcej sa perny:
„Zorka!“

Šumena sa razom strase:
„Čo chceš, rabe, s menom týmto zlatým?
Ja som Zorku v krásnom, dávnom čase,
sprevádzala ku obradom svatým,
bo sa ona na svatého Jána,
v ladnej noci mojej narodila,
celá hora krest jej zasvätila

bajným plesom z večera do rána.
Dar môj v križmu: sľub, že lásku vrelú,
dušu vernú najdem pre to dieťa;
prešla som už našu krajnu celú,
rodín poznám, vehlasom čo svieťa,
ale dušu žertvohojnú čistú
nenašla som; povedz, bludár smelý,
jako perny tvoje spomnieť smely
krsnú moju krásnu, dúhovistú?"

Milko na Šumenu pozre jasne,
Zajasá a prehovorí hlasne:

„A ja Zorku ľúbim do skonania!
Poďte Ďasi, mučte že ma, mučte,
z mojích múk sa vy duchovia učte,
čo vie znášať ľudské milovanie!
Plevou sú len všetky vaše sily,
plevou ste vy, bo ste neľúbili!"

Rozzuria sa Gnomi, Lešní, Ďasi,
Maras krivú šabľu naňho tasí.

„Zpiatky!" velie Kráľka. K stromu kráča,
na ňomž priviazaný Milko bledý.
Oči Vily ostro naňho páča:
hasnú v krásnej hrudi náhle jedy.

Tá tvár juna milá, ideálna,
v očiach túžba, nadšenie a tieseň,
na vysokom čele duma žiaľna,
perny rudé, stvorené pre pieseň
a pre fanatické celovanie.
Vila cíti v hrudi smilovanie.

Kynie Vila — všetko sa jej kloní,
hlas jej tichou nocou ľúbo zvoní:

„Svobodu ti dám a krsnú devu,
jestli ona láskou k tebe planie,
jestli nežných citov pri výlevu
vyznala ti svoje milovanie.“

Čuší všetko vo zvedavom žase,
nočný motýl ľahko krýdlom trase.

„Láska moja nešťastná a boľná,
Zorka nezná nežných citov vrenie —
hor sa, kati — cesta k prsiam voľná,
horký život bez nej, sladké mrenie!“

Rozšumia sa horských duchov davy,
Karas na Marasa pozaškúli,
Vily šepcú vedno styknúc hlavy,
v nedôvere Znachor ústa špúli,

tichý chechot Gnomov machom šuští,
Neposeda lišaj zakantári,
Oblúd, Mátoh šíky zhuhlú v huští,
Černokňazom radosť svieti z tvári,
Ďunďa citná tajné slzy leje,
Koloďas sa zlostným smiechom smeje.

Ale v oku Šumeninom žiare
zblčia jako ohne na oltáre.

„Dolu väzby, húžviny a lyká!"
Šumena sa k jeho lícu kloní,
jasné oko vily perly roní,
biela ruka čela sa dotýka,
biela ruka kvety trhá skvostné
z kapradia, a Milkovi jich dáva:
„polož kvety ta, kde Zorka spáva,
zaľúbi sa krsná moja vo sne,
obraz tvoj sa duši mladej zjaví
ona túžbou zplanie o čas krátky —
Poceluj že ústok púčok smavý,
riekni — ajhľa, dárok krsnej matky!"

Milko sotva verí svojím sluchom.
Šumena pokynie svojím duchom:

„Láska ľudská viac než naša sila,
vňady naše pred ľúbosťou vädnú —

Láska, pravda juna zvíťazila
Hoja Ďunďa! K spevu, hviezdy bľadnú,
hučte hory, duňte vetry v speve,
hymna nech sa vznáša až do rána,
jak dym vatry na svatého Jána,
ku cti junovi a jeho deve;
hoja Ďunďa! zajtra vo chytrosti
postav rýchlo obom zlaté mosty!“

Hymny znejú, hučia duchov chóry,
všetko plesá, víri sa a točí,
Koloďas len hnevno chmúri oči,
lebo musí Milka vyviesť z hory.

Nová vesna.

Hviezdoslavovi.

Hej, zanemely dávno moje spevy
jak Aeolovej lutny ztíchle tóny.
Len časom k divej sloke núťa hnevy
a slovenského ľudu bôľne stony.
Už závistník, čo prv bol pochlebníkom,
v bezvládnom rozhorlení tajno plesá,
že zárod sily vo mne: trpaslíkom,
že nádejný zrast ducha môjho klesá,
že hasnem, ohník opustený v púšti,
že mriem jak osamelé vtáča v húšti!

Tu zavítala vesna svieža, skorá!
za domcom mojím pole rovné, čisté..
bár ešte sňahom beleje sa hora,
bár v útlych pukoch mladej lipy listie,
už vtiahly v dušu moju jasné tóny,
i búri vo mne nových citov vrenie,
keď škrováň z výšky spevné perly roní,
keď čítam, druh môj, tvoje sladké penie,

tú tvoju mocnú, potemnistú pieseň,
    v nejž hlbka, oheň, svetlo, ples i tieseň.

Nuž Ty a vesna padli ste mi k duhu,
    keď razom prišli ste mi na návštevu,
zas cítim v biednej hrudi starú túhu,
    jak láka, zove, volá, núti k spevu!
Nad Váhom ľahké pary; modré hole,
    nad nimi nebo jasá v bleskoch rána,
jas objal kypré, poorané pole
    i oziminou smaragdové laná.
Jak hlboká tá dialka, šíra, jasná,
    tak nádherná, jak tvoja pieseň krásna.

Tu zahrada na úbočine vŕšku,
    jak Venus z vln, sa z oračiny tvorí!
i beriem zase trasnou rukou tušku,
    plam potuchnutý novým blkom horí:
Len Tebe znejú prvé moje zvuky.
    I miznú diale, splasly v roveň Tatry —
Nuž podaj, podaj milé svoje ruky,
    nech v jeden plameň zblčia rodné vatry,
nuž podaj ruky, ony mdlého kriesa,
    nech darmo zúri jed a závisť plesá!

Prvé lastovice.

Jaro prišlo! Ale jaké jaro
dáva nášmu Turcu božia ruka!
Vetor líže hôľny sňah a potom
mrazným dychom dolinami fúka.
Sňah sa belie vôkol na výšinách,
nudné pece blčia po dedinách.

Smutné jaro! Myslím na sanicu,
na korčule, na červené nosy!
Razom čujem známe čvirikanie —
na súsednej streche sedí čosi —
deti zatlieskajú hlučným plesom:
„hoja Ďunďa, beda zimným Besom!“

Lastovičky prvé priletely!
To môj párik, jeho hniezdo celé
tu pod strechou! Vitajte mi, vtáčky,
veru ste mi milunké a — smelé.
Smelé ste mi, milé lastovičky,
do Turca prísť, a to — bez bundičky!

Noc.

Noc, družka moja, tvoja tieň
  mne lučezarne v dušu svieti.
Už dávno zpustla domu sieň,
  i ztíchly moje biele deti:
dve dievčatka, tak útle, malé,
jak iskierky na pustej skale.

Ver pustá skala život môj;
  sám s vernou ženou na nej stojím.
Sám slabý som a silný boj
  biť nutno; ach snáď neobstojím!
Ty spíš už, drahá, anjel boží
nech mier a sladkosť v sen ti vloží.

Tak sám sa norím v more dúm:
  tá chyžka moja plná hostí:
raz čujem ženských krokov šum —
  raz slavné slovo, raz hurt zlosti;
tu stará babka — tu zas kráska,
i šľachetín, i podlá cháska.

Ba prišli ku mne z nočných chmár
bez volania i mnohí známi;
hoj, mnohý kriví svoju tvár,
a myslí, chudák, že ma zmámi:
no o to veru málo strachu —
tri črty — môj si, milý brachu!

Noc plynie — čujem ženy vzdych —
mňa rozplamení čistá snaha.
Ku chvále dobrých, k hane zlých,
tys nadchla spevca, moja drahá,
to dobré srdce tvoje mierni
zlosť môjho, záchvev mysle čierny.

Noc plynie — čujem detí dych —
tak sladko písať pri tom šumu —
tak voľne tečie z pera stych,
let myšlienky sa mení v dumu —
Dych bielych detí: nápev k slovám,
čo jich len ešte v duši chovám.

Hľa, rychlo rastie moja báj,
tak skladno tečú moje sceny!
Puls živo bije — nebodaj,
som vínom ducha rozjarený;
figúry svoje ženiem žitím,
sám prvý jejich bôle cítim.

Krev búri sa mi, vrelý slych
  i písmo trasné o tom svedčí,
že žije iskra pravdy v nich,
  že nehovoria prázdne reči.
Ja sám jich ľúbim, nenávidím,
ba čujem, cítim, hmatám, vidím.

Tu čvirik! čvirik! nad oknom;
  to lastovičky ranostajné.
Čas, občerstviť sa tichým snom.
  I ľahnem. No tie svety bájne
nad poduškou sa ďalej roja,
i rozčulujú, nepokoja.

Už predsvit hľadí oblokom —
  báj bľadne, sen sa na mňa chýli,
jak sladko pokochať sa v ňom
  a všetko pozabudnúť v chvíli —
Tu — sotva zaspím, čujem vravu,
dva zvonné hlásky: „mama, kávu!“

Predtucha.

Mladosť: bujná lúka nekosená,
  milý uhol žitia nášho krajny;
letným vetrom voľne rozvlnená
  skrýva v lone svojom vonné tajny.
Tiene tam i blesky v kvetnej riase,
kvapka v klenot premení sa v jase.

Ej, pokosia skoro bujnú lúku,
  všetky tajny odokryje kosa,
triezva, holá pôda dýše skuku,
  hlinu v blato zmení rannia rosa!
Od severa chladné vetry dujú:
Ej, už čujem, i mne kosu kujú!

Vysvětlení

Čechu nesrozumitelných slov.

Bars = třebas, ač.
Belasý = modrý.
Besná (skála) = nebezpečné úskalí v Strečnanské doline, před nímž se pltník *má* pokřižovati.
Blčať = hořeti, šlehati plamenem.
Blysnúť = blýsknouti, kmitnouti.
Bo = neboť.
Bosorák = čarodějník.
Broniť = zabřeskovati.
Brvno, gen. pl. brván = břevno.
Bunda = kožich.
Cez, cezeň = přes, skrz.
Cintorín = hřbitov.
Cvendžať = řinčeti.
Čušať = tich býti.
Dažď = déšť.
Dengy = *rusky* peníze.
Dohán = tabák.

Driečny = pěkně zrostlý.
Het = pryč.
Hoľa (alpe) = vysoký vrch, nekrytý lesem.
Hora = les horský.
Hore = vzhůru.
Horký = houby! kde pak!
Hradská (cesta) = silnice.
Hrba = hromada.
Hrdzavý = rezavý.
Hurhaj = hluk.
Chmáry = chmury.
Chotár = okrslek, meze.
Chripieť = chraptiti.
Chudý = hubený.
Chytrosť = rychlosť.
Iba = leda.
Inovať = jinovatka.
Jagať sa = blýštěti se.
Jarký = jasný, ohnivo-jasný.
Jasať sa = třpytiti se.
Jask = jeskyně, průkop.
Keď = když.
Kmásat (kmáše) = tahati.
Knísat = houpati.
Kocar = karabáč.
Koch = komín.
Konár = větev.

Korčule = brusle.
Kozúbok = krb.
Krahnúť = křehnouti.
Kráž = aureola.
Krdeľ = hejno, stádo.
Krík = keř.
Krpce = obuv, z řemenů zhotovená.
Krsná (dcera) = křtěnka.
Ľad = led.
Lámať kolá (kolesa) = kroužiti. Děti přemetají se na rukou „lámou kolesa“.
Len = jen.
Lišaj = noční motýl.
Ľúbiť = milovati.
Ľúbosť = láska.
Lučezárný = zářivý.
Ma = mě, mne.
Mal = měl.
Maškrta = lahůdka.
Maznavý = rozmazlený.
Miknúť = trhnouti.
Mláka = louž.
Myseľ = myšlénka.
Nazpak = nazpět.
Nebodaj = nedej bůh, nebodejť!
Neborák = chuďas.
Nepoňatno = nepochopitelně,

Nik = nikdo.
Nôtiť = zpívati.
Oblôček = okénko.
Obneskoriť sa = opozditi se.
Očuť = zaslechnouti.
Ördögadta = maď. čertův synu!
Perna = rty.
Piaď = píď.
Pipa = dýmka.
Pipíška = chocholouš.
Pltník = plavec voru.
Popelvár = dle slovenské pohádky osvobodil krajinu od saně (draka).
Porobiť = udělati, učarovati.
Potkýňať sa = klopýtati.
Poval = strop.
Pre = pro.
Prelesť = spanilosť.
Pýtať = prositi, ptáti se.
Rákoš = tlupa.
Raz = jednou, nieraz = nejednou.
Raž, rež = žito.
Rezký = hbitý, čerstvý.
Riadiť = řiditi.
Riasa = řasa.
Ručník = šátek.
Sánka = čelisť.

Severík = vítr severní.
Skoro = brzy.
Skuka = dlouhá chvíle, smutek, nuda, tesknosť.
Smädný = žíznivý.
Sparno = horko, parno.
Sriene = ledová tříšť, Eisschollen.
Stĺp = sloup.
Stvora = stvoření.
Stych = rus.. verš.
Sväzok pltí = více vorů k sobě připjatých.
Škrováň = skřivan.
Škrych = sýpka (na obilí).
Šuchorina = opadalé listí.
Ta = tam.
Taraj = hvězdice na ostruze.
Teraz = teď.
Terem = dvorana.
Tôňa, tieň = stín.
Trblietanie = třpytání, blyskotání.
Triezvy = střízlivý.
Trímať = držeti, poutati.
Ustalosť = unavenosť.
Uzemčitý = malý, zavalitý.
Úžera = lichva.
Vajan = Vít, Svantovít.
Vajanská noc = svatojanská noc.
Vari = snad.

Vedno = dohromady.
Vedz = věz.
Veď = vždyť.
Vlky = orig. pltnický výraz pro skály pod vodou, kterých není vidět a proto jsou plti nebezpečny.
Vohľady = večerní schůzky milenců.
Vraj = prý.
Vraveť = mluviti.
Vrece = pytel.
Zakantáriť = zauzditi.
Zberba = sběř.
Ziznúť = zvědavě nahlížeti.
Zkántriť = zkaziti.
Zrútiť = zřítiti.
Zrutný = ohromný.
Ztŕpnuť = zdřevěněti.
Zunovaný = unavený.
Zurvalec = silák, mohutný muž (v dobrém smyslu).
Žihlava = kopřiva.
Žmeň = hrsť.

Poznámka. N, d, t před *e* jako v ruštině se měkčí, čti tedy na př. ňemejú a ne: nemejú (oněmují, se nemejí).

Svetozár Hurban Vajanský

narodil se r. 1847 dne 16. ledna v Hlubokém, v Nitranské stolici. Otec jeho je dr. *Josef Miloslav Hurban*, proslulý slovenský vlastenec, spisovatel také v Čechách na slovo braný.

Svetozár studoval gymnasium v Německu v Stendale (Altmark), pak práva v Prešpurku a Pešti; složiv advokátní zkoušku usadil se v Uherské Skalici. Okupací byl vytržen z praxe své a po okupaci věnoval se „Národním Novinám", jejichž je duší.

Hlavní díla jeho jsou: básně „Tatry a moře", pak dva svazky „Besed a dum". Nyní píše román dvousvazkový. Svetozár Hurban náleží rozhodně mezi nejnadanější spisovatele naše.

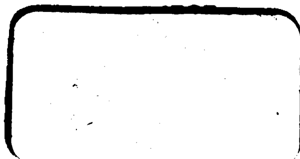
OBSAH.

Môj ľud.

Moje túžby.

PG 5025 .P62 v.20
C.1
Zpod jarma :
Stanford University Libraries
3 6105 036 227 192

Poetické besedy:

I. **Ballady a Romance** od *Jana Nerudy*. 40 kr.
II. **Oldřich a Božena.** Idylla od *A. Heyduka*. 50 kr.
III. **Petrkliče.** Báchorka od *Svat. Čecha*. 40 kr.
IV. **Staré zvěsti.** Od *Jar. Vrchlického*. 50 kr.
V. **Prosté motivy.** Od *Jana Nerudy*. 50 kr.
VI. **Ballady.** Napsal *Lad. Quis*. 45 kr.
VII. **Griselda.** Povídka veršem od *J. Zeyera*. 65 kr.
VIII. **Všední život.** Báseň od *K. Legera*. 40 kr.
IX. **Záviš.** Napsal *Fr. Chalupa*. 50 kr.
X. **Zpěvy knížecí.** Básně *Fr. Kvapila*. 50 kr.
XI. **Lešetínský kovář.** Báseň od *Svat. Čecha*. 50 kr. (Zabaveno.)
XII. **Vlašťovičky.** Selanka od *E. Krásnohorské*. 40 kr.
XIII. **Ze života.** Básně *J. V. Sládka*. 60 kr.
XIV. **Přeludy.** Báseň od *Karla Legera*. 35 kr.
XV. **Třešně.** Humor. pov. Napsal *L. Quis*. 50 kr.
XVI. **Z doby táborů.** Od *Antala Staška*. 65 kr.
XVII. **Hanuman.** Bajka od *Svat. Čecha*. 50 kr.
XVIII. **Na přástkách.** Napsal *Ad. Heyduk*. 45 kr.
XIX. **Husitská svatba.** Báseň *Ot. Červinky*. 45 kr.

Číslem jedenadvacátým bude

Píseň o Čínu.

Zpívá

František Procházka.

Předplacení na „Poetické besedy" není žádné. — Sešity prodávají se jednotlivě. — Kdo z venkova objedná si alespoň dva svazky najednou, obdrží je frankovány.

Tiskem dr. Edv. Grégra v Praze.